

Tijdschrift voor
**SANCTIERECHT
ONDERNEMING**

Straf- en bestuursrechtelijke handhaving van financieel-economisch recht

JAARGANG 5 - OKTOBER 2022

4/5

mr. B. Stapert en mr. W.E.C.A. Valkenburg
Procesafspraken, Bossche ervaringen

mr. L.D. Lubrano
Wettelijke normering van procesafspraken: noodzaak, nuttig of nodeloos?

mr. G.P. Roth
Naming and shaming door de AFM; nu ook zónder wettelijke grondslag
Column

mr. W.J.L. Verheul
Op weg naar verdere (zelf-)regulering van het externe onderzoek door advocaten
Annotatie bij Raad van Discipline Amsterdam 25 juli 2022, ECLI:NL:TADRAMS:2022:140

mr. F.A. Dudok van Heel
Strafoplegging in arbeidsomstandighedenzaak: een buitenwettelijke bijzondere voorwaarde?
Annotatie bij Rechtbank Rotterdam 11 mei 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:3526

Actualiteiten

Strafoplegging in arbeidsomstandighedenzaak: een buitenwettelijke bijzondere voorwaarde?

Annotatie bij Rechtbank Rotterdam 11 mei 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:3526

mr. F.A. Dudok van Heel¹

In de strafzaak betreffende een dodelijk ongeval op een bouwplaats in Den Haag op 22 mei 2019 is de hoofdaannemer van dat project – een bouwbedrijf – door de rechtbank Rotterdam veroordeeld wegens overtreding van artikel 32 van de Arbeidsomstandighedenwet en dood door schuld. De strafoplegging is in dit vonnis meest opvallend. Aan de verdachte rechtspersoon is als bijzondere voorwaarde gesteld een bedrag van € 40.000 te betalen aan een stichting die zich inzet voor verplichte nascholing van kraanmachinisten, doch alleen indien die stichting binnen 18 maanden na het ingaan van de proeftijd zal worden aangewezen als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Alhoewel vanuit menselijk oogpunt wellicht prijzenswaardig, is dit deel van het dictum niet in te passen in de systematiek van het Wetboek van Strafrecht. Deze beslissing van de rechtbank wordt in deze annotatie kritisch beschouwd.

1. Feitencomplex

Op de bouwplaats in Den Haag werden door de verdachte rechtspersoon, in opdracht van een projectontwikkelaar, woonblokken gerealiseerd. Daartoe was een drietal torenkranen opgesteld, waarbij door de opstelling de giek van een van de kranen (torenkraan-3) de machinistenlift kon raken van een andere kraan (torenkraan-2). Dat heeft zich op 22 mei 2019 ook daadwerkelijk voorgedaan, terwijl de machinist zich nog in de lift bevond van torenkraan-2. De lift is door de botsing met de giek van de andere kraan van de rails geslagen en ongeveer zestig meter naar beneden gevallen. De machinist is ter plekke aan zijn verwondingen overleden.

Uit onderzoek van de Arbeidsinspectie is gebleken dat de machinistenlift van torenkraan-2 op een eerder moment was omgehangen naar de andere zijde van de kraan, omdat de lift op zijn oorspronkelijke plek in de weg zat nadat daar een steiger was opgebouwd. Bij keuring van torenkraan-3, nadat ook die was opgebouwd op de bouwplaats, is in het keuringsrapport opgemerkt "dat de lift omlaag moet bij kraan 2 voordat de werkzaamheden aanvangen". Het was bij

de verdachte rechtspersoon, ten tijde van de ingebruikname van torenkraan-3, bekend dat de giek de machinistenlift van torenkraan-2 kon raken. Vanwege dat risico is, met medeweten van de uitvoerder, tussen de kraanmachinisten de mondelinge afspraak gemaakt dat de machinist die de lift van torenkraan-2 wilde gebruiken dat voorafgaand via de portofoon zou doorgeven aan de machinisten van de twee andere torenkranen. Als hij eenmaal boven was aangekomen zou de machinist de lift van torenkraan-2 vervolgens tien meter lager *parkeren*, zodat die niet langer binnen het bereik zou hangen van de giek van torenkraan-3. Deze mondelinge afspraak tussen de kraanmachinisten is niet besproken met een veiligheidskundige of vastgelegd in een RI&E, en het risico dat de lift van torenkraan-2 kon worden geraakt door de giek van torenkraan-3 evenmin.

De rechtbank overweegt in het vonnis ten aanzien van deze mondelinge afspraak tussen de kraanmachinisten dat die:

"onvoldoende is om te kunnen spreken van een "doeltreffende" inlichting door de B.V. Mondelinge afspraken zijn vatbaar voor verschillende interpretaties en gebleken is ook dat de afspraken onvoldoende sluitend en gedetailleerd zijn geweest, bijvoorbeeld waar het ging om de tijd die gewacht moest worden na een melding van het gebruik van de machinistenlift." (ro. 4.2.1).

1. Floris Dudok van Heel is advocaat bij Sjöcrona Van Stigt Advocaten te Rotterdam.

Bovendien is de verdachte rechtspersoon volgens de rechtbank niet alleen tekort geschoten in de inlichting van haar werknemers over de risico's van de werkzaamheden, ook waren onvoldoende maatregelen getroffen ter voorkoming van een botsing van de giek van torenkraan-3 met de lift van torenkraan-2. Aanvullende maatregelen hadden volgens de rechtbank wel kunnen en moeten worden genomen:

"De rechtbank denkt daarbij aan maatregelen, zoals bijvoorbeeld een ingebouwde lagere stopplaats van de machinistenlift van torenkraan 2 en de aanwezigheid van adequate communicatiemiddelen buiten de kraancabine en in de machinistenlift, waardoor een kraanmachinist ook daar – storingsvrij – contact kan houden met machinisten van de andere torenkranen."

Het is wellicht gelegen in deze overwegingen – waaruit kan volgen dat het onvolkomen veiligheidsbeleid op de bouwplaats volgens de rechtbank mede is veroorzaakt door misinterpretaties en gebrekkige voorlichting van de kraanmachinisten – dat de rechtbank ontvankelijk is gebleken voor het stellen van de bijzondere voorwaarde bij strafoplegging als hierna nader te bespreken.

2. Bijzondere voorwaarde

Uit het vonnis blijkt dat "de moeder van het slachtoffer heeft voorgesteld, indien door de rechtbank een geldboete zal worden opgelegd, het geld beschikbaar te stellen aan Stichting KEV. Deze stichting zet zich in voor verplichte nascholing voor kraanmachinisten met het doel de bouwplaats veiliger te maken en zodoende in de toekomst levens te kunnen redden." (ro. 7.2). Conform dat voorstel van een van de nabestaanden is door het openbaar ministerie gevorderd dat de verdachte rechtspersoon zou worden veroordeeld tot een geldboete van € 60.000, waarvan € 20.000 voorwaardelijk, onder de bijzondere voorwaarde dat het bedrijf wordt verplicht een geldbedrag van € 40.000 over te maken naar Stichting KEV. De rechtbank overweegt in het vonnis voor deze bijzondere voorwaarde "open te staan", maar over onvoldoende informatie te beschikken over Stichting KEV om die voorwaarde *thans verantwoord* te kunnen stellen:

"de rechtbank heeft evenwel – anders dan een uittreksel van de Kamer van Koophandel – geen informatie over de betreffende stichting, zoals bijvoorbeeld een beleidsplan, een verslag van de uitgeoefende activiteiten en informatie met betrekking tot een financiële verantwoording."

Nu de rechtbank het kennelijk oppoortuun achtte op voorstel van een van de nabestaanden een betalingsverplichting aan Stichting KEV te stellen, maar dat zonder nadere informatie over die stichting *thans niet verantwoord* achtte, is in het dictum de bijzondere voorwaarde opgenomen een bedrag van € 40.000 over te maken aan Stichting KEV, "doch alleen indien de Stichting binnen 18 maanden na het ingaan van de proeftijd door de Belastingdienst wordt

aangewezen als Algemeen nut beogende instelling (AN-BI)". Aan de verdachte rechtspersoon is een geldboete opgelegd van € 80.000, waarvan € 50.000 voorwaardelijk onder de voorwaarde als genoemd. Ik merk allereerst op dat met deze strafoplegging – anders dan door het openbaar ministerie gevorderd – in ieder geval een financiële prikkel bestaat aan de bijzondere voorwaarde te voldoen. Was de verdachte rechtspersoon gestraft conform de vordering, dan zou het **niet voldoen** aan de bijzondere voorwaarde leiden tot een betalingsverplichting van € 60.000, terwijl bij het **wél voldoen** daaraan in totaal (€ 40.000 onvoorwaardelijk + € 40.000 aan Stichting KEV =) € 80.000 had moeten worden betaald. Die misrekening is door de rechtbank hersteld.

Echter, de bijzondere voorwaarde als daarbij geformuleerd past niet in het systeem van de wet. In de Memorie van Toelichting bij wijziging van het Wetboek van Strafrecht, waarbij aan art. 14c, lid 2 onder 3° de mogelijkheid is toegevoegd als bijzondere voorwaarde te stellen de "storting van een door de rechter vast te stellen geldbedrag ten gunste van een instelling die zich ten doel stelt belangen van slachtoffers van strafbare feiten te behartigen" is door de wetgever overwo-

*"Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de Vereniging landelijk overleg slachtofferhulp. Dit voorstel biedt de rechter de mogelijkheid om in die gevallen waarin hij om één of andere reden geen schadevergoedingsmaatregel kan opleggen, bij voorbeeld in geval van een zedendelict waarvan het slachtoffer geen prijs stelt op schadeloosstelling door de dader, of in geval geen individualiseerbaar slachtoffer is aan te wijzen, in zijn strafoplegging toch rekening te houden met de belangen die door het delict zijn geschonden."*²

De omstandigheid of Stichting KEV al dan niet zal worden aangewezen als een *Algemeen Nut Beogende Instelling* staat mijn inziens geheel los van de vraag of die stichting kwalificeert als een instelling die zich ten doel stelt belangen van slachtoffers te behartigen, zoals de wet vereist. Het vonnis vermeldt over deze stichting niet meer dan dat zij zich inzet voor nascholing van kraanmachinisten met het doel bouwplaatsen veiliger te maken en "zodoende in de toekomst levens te kunnen redden". Dat is – uiteraard – een prijzenswaardig doel, echter geen doel dat de wetgever heeft willen scharen onder de werking van art. 14c, tweede lid onder 3° Sr. Op dit onderdeel van het wetsartikel kan de bijzondere voorwaarde als door de rechtbank gesteld dan ook niet worden gegrond en evenmin op de (vele) andere mogelijkheden van te stellen bijzondere voorwaarden die art. 14c, tweede lid, Sr biedt.

Als restcategorie in de varianten aan bijzondere voorwaarden die kunnen worden gesteld geldt sub

2. Kamerstukken II 1989/90, 21 345, nr. 3, p. 21.

14° van lid 2 van art. 14c Sr: *andere voorwaarden, het gedrag van de veroordeelde betreffende*. Ook die categorie biedt evenwel geen grondslag voor een beslissing als door de rechtbank genomen. Zulk een voorwaarde moet immers worden opgelegd met het doel daarvan een speciaal-preventieve werking te laten uitgaan, gericht op het gedrag van de veroordeelde. Zoals ik daarover in een eerdere annotatie in dit tijdschrift schreef:

"In de Memorie van Toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met wijzigingen van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling en de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt benadrukt dat de wetgever met voorwaardelijke straffen en het gebruik van bijzondere voorwaarden voor ogen heeft gedragsverandering teweeg te brengen teneinde recidive te verminderen:

*'Juist de combinatie van verschillende voorwaarden maakt het ook mogelijk dat de strafrechtelijke reactie de kern van de individuele problematiek aanpakt.*³ (Onderstreping FAD-vH).

*Voorwaardelijke straffen en bijzondere (gedrags)voorwaarden zijn dus middelen die de rechter kan inzetten om van zijn vonnis speciaal-preventieve werking te laten uitgaan: verminderen van recidive."*⁴

Deze voorwaarde toont zich in de rechtspraak in vele varianten. Zij biedt de rechter ruimte voor maatwerk, maar uitsluitend met het oog op het goed kunnen afstemmen van een voorwaarde op de persoon van de veroordeelde.⁵ Het betalen van een geldbedrag aan een stichting (ANBI-status of niet), houdt op geen enkele wijze verband met *het gedrag van de veroordeelde*. Ook sub 14° biedt aldus geen grond voor het stellen van de bijzondere voorwaarde als door de rechtbank opgenomen in het dictum.

3. Conclusie

De rechtbank Rotterdam heeft zich in dit vonnis – op vordering van het openbaar ministerie en *op voorstel* van de moeder van het slachtoffer – laten overtuigen een bijzondere voorwaarde te stellen waarin de systematiek van het Wetboek van Strafrecht niet voorziet. Een opmerkelijke en, naar mijn overtuiging, onjuiste beslissing. Met deze bijzondere voorwaarde is door de rechtbank voorbijgeschoten aan het doel dat de wetgever voor ogen heeft gestaan met het stellen van bijzondere voorwaarden.

3. Kamerstukken II, 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 1.

4. TvSO 2020, nr. 2, p. 83.

5. Zie de Memorie van Toelichting bij Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met wijzigingen van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling, Kamerstukken II 2009/10, 32 319, nr. 3, p. 11.